

Folyóirat vagy gyűjteményes kötet?

(Csokonai Diétai Magyar Múzsája)

1. A *Diétai Magyar Múzsza* kiadástörténetének tényei

Közismert, hogy Csokonai kipróbálta magát szerkesztőként, egyszemélyes folyóírást adott ki 1796-ban Pozsonyban, az Országgyűlés ideje alatt, *Diétai Magyar Múzsza* címmel. Nem véletlenül használtuk a folyóírás megnevezést, mert egyáltalán nem egyértelmű, hogy tényleges folyóiratnak, azaz periodikának tekintsük-e ezt, avagy inkább folytatásokban kiadott gyűjteményes kötetnek. E kérdés vizsgálatát azonban nem a pályakép, hanem a kiadástörténet és a szerkesztés értelmezése felől tervezzük elvégezni, így most nem térünk ki a szakirodalmat folyamatosan és intenzíven foglalkoztató olyan kérdésekre, mint az országgyűlési résztvevőkhöz, a rendekhez és az udvarhoz fűződő viszony, politikai állásfoglalás, a mecénáskeresés problematikája, illetve a költői szerepértelmezés szimbolikus és irodalomszociológiai vetületei¹. Nem egyszerű a feladat, mert a *Diétai Magyar Múzsza* történetének felvázolása is igen nagy mértékben összefonódott az eddigiekben e kérdések tárgyalásával, az ezeket illető állásfoglalásokból adódó szemléleti keretekkel.

Amit a *Diétai Magyar Múzsza* történetéről adatszerűen tudunk, az meglepően kevés.

- Az országgyűlés 1796. november 9-től december 11-ig tartott. A *Diétai Magyar Múzsza* első számának élén álló előbeszéd november 1-i, a *Magyar Hírmondó* december 27-i számában megjelent tudósítás, amelyben

---

¹ A szakirodalomból is csak arra a három tanulmányra utalunk most, amelyek fő szempontja a kiadástörténet volt, s amelyeket itt a leginkább felhasználtunk: Szuromi 1964; Vargha 1974b; Szilágyi, 2008.

Csokonai a *Diétai Magyar Múzsza* megszűnését jelenti be, december 15-i keltezésű (Csokonai Vitéz 2002a, 17; Csokonai Vitéz 2002b, 238).

- A kiadó maga a költő, a nyomdász Wéber Simon Péter volt. Tizenegy szám jelent meg, mindegyik egy-egy ív terjedelemben, kétféle minőségű papíron. A kötet egészéhez rózsaszín borító készült. Az előfizetési díj 1 rajnai forint volt, heti megjelenéssel tervezetten (Csokonai Vitéz 2002a, 17; Csokonai Vitéz 2002b, 238).
- A nyomtatási díjat a lap megszűnésekor Csokonai nem tudta teljesen kifizetni, ezért Széchényi Ferenchez fordult támogatásért, aki 16 aranyat ígért neki, de ehhez mégsem jutott hozzá, így a nyomdással kötött valamiféle egyezsége (Csokonai Vitéz 1999, 79., 158).
- A kinyomtatott példányokat tudósításában egybekötve hirdette értékesítésre. A még megmaradtakat 1803 körül 11, 7, 6 és 4 íves példányokba rendezve próbálta eladni, különböző árakon (Csokonai Vitéz 2002b, 238–239).

Nem tudjuk azonban, hogy

- a november 1. és december 15. közötti időszakban milyen gyakorisággal jelentek meg az egyes számok, a tervezett heti megjelenés mikor váltott gyakoribbra (11 hétig bizonyosan nem tartott), illetve gyakoribbra váltott-e egyáltalán (merthogy egyben is ki lehetett nyomtatni több számot, menet közben és a végén is);
- milyen volt a példányszám, s az változott-e menetközben, hány előfizető volt (az ígért lista az előfizetőkről végül nem jelent meg), hány példányt sikerült eladni, mennyibe került a nyomtatás;
- hogyan került kapcsolatba Csokonai Széchényi Ferencsel, miért nem jutott hozzá a megígért támogatáshoz, s mi volt a nyomdással kötött egyezés lényege;
- mely számoknál váltak el a 7, 6 és 4 íves példányok, vagyis mit tartalmaztak e rövidített változatok, s végül mennyi kelt el belőlük.

Ezen mozzanatokra nézve megfogalmazhatnánk mi is különféle hipotéziseket, különböző valószínűségi szinteken, de bizonyossághoz esetleges újabb adatok felbukkanásáig nem juthatunk. Itt jegyezzük meg, hogy az eddig felhasználtakon kívül további három dokumentumot ismerünk még a *Diétai Magyar Múzsza* időszakából: ekkor jelent meg Wéber Simon Péter német nyelvű költeménye és Csokonai erről készült fordítása egy kétnyelvű füzetben (*Serkentés a' Nemes Magyarokhoz*) (Csokonai Vitéz 1992, 175–183); Csokonai 1796 decemberének végén kérvényt írt Ferenc császárhoz, támogatást kérve (Csokonai Vitéz 1999, 59–60); a *Diétai Magyar Múzsza* egy példányát utóbb a rózsaszín borítón dedikálva elküldte Teleki Sámuelnek (Csokonai Vitéz

2002b, 234). Ezeket a dokumentumokat természetesen kapcsolatba hozhatjuk a *Diétai Magyar Múzsza* történetével is (pl. könnyen képezhető összefüggés a nyomdással kötött alku és a közösen megjelentetett kiadvány között), de feltevések megfogalmazásánál tovább ezek tekintetében sem juthatunk.

2. A *Diétai Magyar Múzsza* feltehető mintája

A cím a korabeli periodikák egy jellegzetes típusához kapcsolja a kiadványt: a hírlapok melléklapjaként, általában egyívnyi terjedelemben megjelentetett, túlnyomórészt verseket tartalmazó *Magyar Múzsák*hoz. Adott ki *Magyar Múzsát* a pozsonyi *Magyar Hírmondó* 1787–1788, a bécsi *Magyar Kurir* 1786–1789 között. A bécsi *Magyar Mercurius* Pántzél Dániel szerkesztése alatt felújította a melléklap kiadásának gyakorlatát, így 1793-tól 1795-ig napvilágot láttak az *Ujj Bétsi Magyar Múzsza* számai. Csokonai hajlott arra, hogy az előzményekhez, elődökhöz kapcsolódjon, 1797–1798-ban Komáromban saját kiadványának folytatásaként tervezi megjelentetni a *Nyájas Múzsát*, majd Péczeli József lapját felújítva az *Új Mindenés Gyűjteményt* (Csokonai Vitéz 1999, 79). Feltehető (de egyértelműen nem bizonyítható), hogy a *Diétai Magyar Múzsza* a Pántzél Dániel-féle melléklap nyomdokait követve indult el, bizonyos összefüggések legalábbis közvetve erre látszanak utalni. Csokonai a főlapot és melléklapjait mintául vette már 1795-ben Budai Ézsaiás házasságkötésére készült játékos újságpárodíájához, a *Debrecei Magyar Psyché*hez, sőt, a fejléct is erről rajzolta meg (Csokonai Vitéz 1990, 117–142). Továbbá ezt megelőzően, 1794 októberében itt jelent meg először az a tudósítása, amelyben hírt adott készülő műveiről (Csokonai Vitéz 2002b, 236–237), s még előbb az *Ujj Bétsi Magyar Múzsza* hasábjain jelent meg három költeménye.

Hogy *A' Szépek szépe, az Egy szerentsétlen Léleknek az égig való fel-emelkedése* és *A' vidám természetű poéta* megjelenése pontosan mikorra is tehető, az nem teljesen egyértelmű. A *Bétsi Magyar Múzsza* közléseit a kritikai kiadás megfelelő kötete 1793-ra teszi (Csokonai Vitéz 1988, 514, 524), noha már az első kötet kiadástörténeti bevezetőjében az olvasható Szauder Józsefre és Kókay Györgyre hivatkozva, hogy a versek 1793-ban és 1794-ben jelentek meg (Csokonai Vitéz 1975, 254). Szauder József egész pontosan úgy fogalmaz *A' vidám természetű poéta* kapcsán, hogy az megjelent „Az ujj bétsi Magyar Múzsza Első Esztendeje 1793. című füzetben is, de annak VII. darabjában, ahol előtte más, 1794-gyel jelzett versek olvashatóak” (Szauder 1980, 214). Kókay György pedig azt írja,

hogy a „melléklap az 1794-ben megjelent 7. számmal szűnt meg” (Kókay 1979, 210). Szauder József leírása a címlapról megállja a helyét, ott valóban ez a cím és dátum szerepel, amely ugyanakkor nem pusztán az első számnak a címlapja, hanem az egész kiadványnak, mert a továbbiakban nincs címlap, csak a lapélen a MAGYAR MŰZSA megnevezés, valamint az aktuális sorszám (II., III. stb.). Ez, továbbá az oldalszámozás folyamatossága is azt bizonyítja, hogy a folytatásokban megjelent kiadvány egy kötetnek volt szánva. Ennek a kiadványnak azonban, Kókay állításával szemben, 9 folytatása (száma) jelent meg, s a címlap 1793-as dátuma ellenére nemcsak 1794-re, de még 1795-re is átnyúlóan, hasonlóan a társ-melléklap, a *Magyar Bibliothéca* megjelenéséhez (Kókay 1979, 211).

A hasábokon helyet kapott alkalmi költemények datálásából ugyanis pontosabb időrendi következtetések vonhatóak le. A II. szám egyik halotti versének címszövegéből megtudjuk, hogy a búcsúztatott személy, Ováry László 1793. október 23-án hunyt el², s nemigen gyanakodhatunk sajtóhibára az évszámot illetően, mert a lapszám elején, miként már az első lapszám egyik lábjegyzetében is, Derham könyvének Segesvári István általi fordítása említtetik, amely pedig 1793-ban jelent meg. Mindezek alapján biztonsággal állíthatjuk, hogy a *Bétsi Magyar Múzsza* II. száma nem jelenhetett meg az év utolsó két hónapjánál (inkább decemberénél) előbb. Mindebből kifolyólag állítható az is, hogy a IV. szám, amelynek legelső közleménye *A' Szépek' Szépe*, már 1794-ben kellett megjelenjen (hacsak nem egyszerre jelent meg több szám), nem is beszélve a VII. számról, amely *A' vidám természetű poétát* tartalmazta, utolsó darabként. E szám élén egy 1794. február 4-én keltezett vers áll, tehát megjelenése ezen időpont utánra tehető, s hogy ezúttal sem lehet szó sajtóhibáról, azt bizonyítja a 61. lapon olvasható jegyzés egy vers előtt, mely Kövy Sándor „közelebb múlt Esztendőbenn” történt sárospataki professzori beiktatását említi, amire, tudjuk, 1793-ban került sor. (A VIII. számban az egyik vers 1794. március 4-i keltezésű, a IX. számban pedig egy jegyzetben említett könyv kiadási éve 1795³.)

Adataink arra nézve nincsenek, hogy milyen csatornákon és mikor jutottak el Csokonai versei a szerkesztőhöz, s egyszerre vagy külön-külön. Az mindenesetre feltűnő, hogy Csokonai mellett Nagy Sámuel is szerepel egy verssel, az említett 1794. február 4-i dátumú közlemény pedig Debrecenben kelt, s több közleménnyel van jelen a lapban a volt debreceni diák Sándorffi József is. Megemlíthetjük továbbá Csokonai 1794. októberi jelentését művei kiadásáról, amely két héttel később az ugyancsak bécsi *Magyar Hírmondóban* is napvilágot látott, ahol ugyanezen év márciusában egy tudósítás hívta fel a

2 *Bétsi Magyar Múzsza* 1793, II. 23.

3 *Bétsi Magyar Múzsza* 1793, VIII. 66. és IX. 76.

figyelmet Csokonaira és Nagy Sámuelre. Mindezek alapján a bécsi hírlapokkal, azok szerkesztőivel élő kapcsolatrendszer sejtethünk a háttérben, s úgy véljük, hogy a *Diétai Magyar Múzsza* tipográfiai jellegzetességeinek hasonlatossága a *Bétsi Magyar Múzsáéhoz* szintén nem véletlen. Egyetlen címlapja van Csokonai lapjának is (az első szám élén), egyetlen (rózsaszín) borító készült hozzá, a második számtól kezdve az egyes számok élén nincs dátum, csak a cím és egy római szám (I–XI.), az oldalszámozás folytonos (1–176), azaz számonként 16 oldal, ami éppen egy ív (ahogy a lapalji ívjelző is mutatja).

Nem állíthatjuk persze teljes egyértelműséggel, hogy e nem jellegzetesen periodikára jellemző beosztás ténylegesen a *Bétsi Magyar Múzsza* mintájára alakult így a *Diétai Magyar Múzsában*. A folyóirat jelleg háttérbe szorulására azonban más jellegzetességek is utalnak. Szilágyi Márton ezt úgy értelmezi, hogy „Csokonai inkább egy majdan összeálló verseskötet füzeteiként foghatta fel a megjelent egységeket” (Szilágyi 2008, 515). A hangsúlyt magunk inkább arra helyeznénk, alapvetően egyetértve ezen megállapítással, hogy a kiadvány minden jellegzetessége azt mutatja: eredendően egy verseskötet kiadására készült a költő, s e kötet öltött periodika formát az adott körülmények nyújtotta lehetőségekhez igazodva. Ezt az állításunkat a *Diétai Magyar Múzsának* és a megelőző időszak verscsoportjainak összevető elemzésére alapozzuk.

3. A Diétai Magyar Múzsza felépítése és a verscsoportok

A versek számokba való osztása sajátos hullámzást mutat. Az első négy számban csak önálló költemények vannak, majd az V–VII. számok egy nagyobb alkalmi verszetet közölnek (a végén félvnyi kisebb verset illesztve a számban még üresen maradt helyre), a VIII. ismét önálló verseket ad közre, az utolsó három pedig egy nagyobb Metastasio-fordítást, megint folytatásosan. Ezt az ingadozást követi és hangsúlyozza az egyes számok tipográfiai lezárása vagy lezáratlansága is: a kisebb, önálló szövegeket közlő számokat lap alji línea zárja, a folytatódó szövegeket közlő számok pedig örszóra végződnek (kivéve a hatodikot, mert ott a kantáta egyik éneke fejeződik be, s az énekeket a számokon belül is kisebb línea zárja le). A *Diétai Magyar Múzsza* tehát az önálló, kisebb költeményeket magában foglaló számok összeállítása jegyében indult, a több számon átívelő, folytatásos művek közlése későbbi, de nem kizárólagossá váló fejlemény.

Ennek a beosztásnak (különösen az önálló műveket közlő számok beosztásának) megértéséhez vihet közelebb, ha megvizsgáljuk a szövegek összetételét verscsoportok szerint. A *Diétai Magyar Múzsában* mindössze 5 (vagy 6) új vers szerepel, amelyek kimondottan e kiadvány számára készültek: az ajánlóversen, az első számot helytöltőként záró kétsoroson (ez lehet korábbi is) és a záróversikén kívül *A' mostani háborúban vitézkedő Magyarokhoz* (II. 17–21.), a *Látás* (IV. 58–64.) és az *1741-diki Diéta* (V–VII. 65–103.). A többi az *Első Darab*, a *Zöld Codex* és az *Odák olaszból* Csokonai által összeállított versgyűjteményeinek anyagából került a kötetbe⁴, s a terjedelemnek hozzávetőlegesen a kétharmadát teszi ki (ami más oldalról úgy is szemléltethető persze, hogy a *Diétai Magyar Múza* számára készült néhány vers majdnem egyharmadnyi terjedelmű). Ha a címeket vesszük, egyaránt 17–17 darab került be a *Zöld Codex* és az *Első Darab* anyagából⁵, míg az olasz fordításokból mindössze 4. E darabszámok azonban önmagukban szemlélve téves következtetésekhez vezethetnek, ezért szükséges mindjárt megjegyezni, hogy egyrészt a *Zöld Codex* versei jóval terjedelmesebbek, mint az *Első Darabba* tartozó dalok (az egy Angelika című Metastasio-színmű fordítását nem számítva), másrészt a *Zöld Codex* teljes anyagának túlnyomó többsége bekerült a *Diétai Magyar Múzsába*, míg az *Első Darabból* csak igen kis rész.

Tovább árnyalja a képet, ha az e verscsoportokból kikerülő szövegek számok közötti és számokon belüli eloszlását vizsgáljuk, erre nézve a következő megállapításokat tehetjük:

1. A *Zöld Codex* versei az I–IV. számban és a VII. második felében vannak, mindössze egy került az ugyancsak önálló darabokat közlő VIII. számba.
2. Az *Első Darab* tételeinek nagyobbik része (9) éppen erre a VIII. számra koncentrálódik, s ezek a *Zöld Codex* verseihez hasonlóan terjedelmesebb szövegek.
3. Az *Első Darab* műveinek másik, kisebb fele (nem számítva most sem a folytatásos színművet, az Angelicát) a *Zöld Codexszel* megegyezően az első négy számra és a hetedik második felére esik.

⁴ Ezek tartalmi felsorolása megtalálható a kritikai kiadás forrás-leírásaiban: Csokonai Vitéz 1975, 129–133., 141–142., 216–216., összefoglalóan megvannak az *Első katalógus* anyagában: az 1–62., 66–88. és 136–150. tételekről van szó (Csokonai Vitéz 1975, 210–213).

⁵ Az *Ősz* a *Zöld Codexben* egy vers, a *Diétai Magyar Múzsában* két részre van bontva, a számolásban azonban egy tételnek vesszük. Továbbá most az egyszerűség kedvéért nem különítjük el a *Musa vetat morit*, amely ma már nincs meg a csomóban, de bizonyosan odatartozott hozzá. Megjegyezzük még, hogy az *Első Darabba* osztott *Az én vagyonom* eredetileg ugyancsak a *Zöld Codex* anyagához tartozott, ottani címe: *A Poéta csak gyönyörködni szeret.*

4. E kisebbik félből, azaz hét versből mindössze egy a terjedelmesebb, a többi rövidebb dal, amelyek kivétel nélkül az egyes számok (ívek) végére kerültek, lezárásként (II., III., IV. VII.).
5. Az I. szám végén ugyanilyen pozícióban a két olasz fordítás van, a két másik olasz fordítás közül pedig a III. számban lévő közvetlenül, a II. számban lévő egy közbeékeléssel előzi meg a számot záró, *Első Darabból* való dalokat.

A verscsoportokból (*Zöld Codex*, *Első Darab* és *Odák Olaszból*) kikerülő versek és a verslisták (*Első katalógus* és *Második számvetés* /Csokonai Vitéz 1975, 219/) összefüggéseire nézve pedig a következők állíthatók:

1. Az *Első Darab* és különösen az *Odák olaszból* esetében a *Diétai Magyar Múzsába* sorolt szövegek arányaiban szerény részét képezik az adott verscsoportok egészének, s a válogatásban sem tudunk szignifikáns szempontot felfedezni.
2. A *Zöld Codex* esetében azonban egyértelmű, hogy az *Első katalóguson* és – jelekkel megjelölt darabok nem kerültek be a *Diétai Magyar Múzsába*, amiből ezen kívül még egy hármas blokk hiányzik, az összes többi vers viszont benne van.
3. A *Második számvetés* ezeken kívül nem tartalmazza a *Diétai Magyar Múza* első számába osztott verseket a *Zöld Codexből* (s az olasz fordítások közül sem), továbbá ugyancsak nincs rajta ezen a *Zöld Codexnek* az az egyetlen verse, amely a VIII. számba lett besorolva.
4. A ma már a *Zöld Codexben* nem fellelhető, de bizonyosan annak anyagához tartozott *Musa vetat mori*, amely a II. számban kapott helyet, viszont felkerült a *Második számvetésre*.
5. A *Második számvetés* egyetlen *Első Darab*-beli verset listáz: *Az én vagyonomat*, amely eredetileg ugyancsak a *Zöld Codex* anyagához tartozott, s ma is megvan benne korábbi változatban, más címmel.

4. A *Diétai Magyar Múza* mint az összegzés szándéka

A fenti megállapításokból néhány következtetés egészen logikusan adódik számunkra a *Diétai Magyar Múza* egészére nézve. A kisebb önálló költeményeket közlő számok felépítése meglehetősen állandó, különösen az első négy szám

esetében: felező tizenkettősökben írott bölcselkedő költemények teszik ki a szám nagyobb részét, majd a vége felé két-három dalszerű rövid vers következik, közben egy-egy alkalmi költemény (szám szerint kettő, a második szám élén és a negyedikben utolsó előttiként). A hetedik szám második fele teljesen ugyanezt a felépítést mutatja, a nyolcadikban több kisebb darab van, köztük részben prózában készült állatmesék is. „Ha a’ Múzsza kevés alkalmatosságra való versezettel fog szolgálni, annak azt az okát adja, hogy a’ Thémis’ és a’ Politika’ tornáztában még kevés ideig múltván, az olyanokba könnyen megtalálna botlani. – E’ szerént tehát ő tsak böltselkedni fog, ’s néha néha tréfálódni. Mind a’ kettőt véghez kívánja pedig vinni, hogy az Érdemes Olvasók’ mind a’ két Nemének udvarolhasson” – írja Csokonai a *Diétai Magyar Múzsza Előbeszédének* első bekezdésében (Csokonai Vitéz 2002a, 17), majd a másodikban ezt bővíti-variálja, s a továbbiakban sem tesz hozzá lényegi újdonságot a kiadvány céljának illetően meghatározásához. Úgy véljük, a számok felépítése pontosan ezt valósítja meg.

Az egyes számok anyagának összeválogatásában (az első négy számban és a hetedik második felében) a súlypontot a bölcselkedő költemények jelentik. Az *Odák olaszból*, majd az *Első Darab* anyagából való válogatásnál, úgy tűnik, a terjedelemnek fontosabb szerep jutott, mert mindig a lap legaljáiig ki van töltve a hely a versekkel, s ehhez nyilván az utolsó darabok sorainak számát kellett pontosan kimérni (vagyis ahány sor elfért még a lapon, olyan verset lehetett és kellett választani). E két verscsoport esetében semmiféle más rendszert nem tudunk felfedezni a válogatásban e számoknál. A *Zöld Codex* bölcselkedő költeményeinél azonban látunk ilyet. A verscsoportból való válogatás első két szűrője az *Első számvetés* (Csokonai Vitéz 1975, 217–218) és az *Első katalógus* volt. Az *Első katalógus*ra felvett darabok közül a megjelöltek már nem kerültek fel a *Második számvetésre*. Ami rajta van, azt osztotta be a II–IV. és VII. számokba (de a lista melletti számítások alapján ennek belső logikáját nem sikerült felfejteni). A *Második számvetés* azonban az első szám megjelenését követően készülhetett: az első szám esetében (amelynek egyetlen darabja sincs a *Második számvetés*en) azt figyelhetjük meg, hogy a *Zöld Codex* első három fogásának anyagából tartalmaz négy verset, a kézirat és így a listák sorrendjében, az egy, ami innen még e számban nem közöltetett, ugyancsak nincs rajta a *Második számvetés*en.

Ez a vers, *A’ Had* majd a VIII. szám élére került, utolsóként a *Zöld Codex* anyagából, közvetlenül utána az *Első Darab* anyagába sorolt, de eredetileg a *Zöld Codex*hez tartozott *Az én Vagyonom* következett. A VIII. számmal változás állt be az önálló költeményeket közlő számok válogatási szisztémájában: *A’ Haddal* elfogytak a *Zöld Codex* közölhető-közlendő elmélkedő versei, így e számban már ezeket is az *Első Darab* anyagából kellett válogatni, nemcsak a számot záró

rövidebb dalokat. Ez a szisztéma azonban nem folytatódott, mert az utolsó három szám (IX–XI.) az *Angelica* című Metastasio-fordítást hozta folytatásosan, ami egyébként az *Első Darab*ban is a zárópozíciót foglalta el az *Első katalógus* előtti változatában. A változás tehát (aminek okát nem tudjuk, logikai alapon legalábbis nemigen magyarázható) inkább a folytatásokban közölt nagyobb művek megjelenését jelenti, s nem az alkalmi darabok felszaporodását. Figyelemre méltó ugyanis, hogy a két és fél számot (V–VII.) elfoglaló *Az 1741-diki diéta* után egyetlen alkalmi darab sem került be a *Diétai Magyar Múzsába*.

Megfogalmazásaink (’elfogytak a *Zöld Codex* közölhető-közlendő elmélkedő versei’, ’az *Első Darab* anyagából kellett válogatni’) a *Diétai Magyar Múzsza* felépítésének olyan értelmezését sugallják, mely szerint e periodika elsősorban a *Zöld Codex* anyagának kiadására épült, Csokonai annak közzétételét tűzte ki célul hallgatólagosan, vagyis önmaga számára. Az *Előbeszéd*ben megfogalmazottak (’E’ szerént tehát ő tsak böltselkedni fog, ’s néha néha tréfálódni’) e praktikus elgondolást és szándékot emelték programossá. A *Diétai Magyar Múzsza* tehát annyiban összegzés, hogy az első pályakorszak egyik meghatározó verscsoportját majdnem egészében közzétette, a pályakorszak egészére nézve inkább csak az összegzés szándékáról beszélhetünk amely szándék az 1794-es hírlapi tudósításban *Elegyes Munkák* címen meghirdetett tervben öltött először határozottabb formát (Csokonai Vitéz 2002b, 236–237). A *Diétai Magyar Múzsza* sajátos periodika formájú verseskötete először valósított meg valamit ebből ténylegesen, így az első azon gyűjteményes kiadások sorában, amelyek összeállításán és kiadásán Csokonai élete végéig dolgozott.

Felhasznált irodalom

- Csokonai Vitéz Mihály (1975). *Csokonai Vitéz Mihály összes művei. Költemények. I.* kiad. Szilágyi Ferenc (ed.). Budapest: Akadémiai.
- Csokonai Vitéz Mihály (1988). *Csokonai Vitéz Mihály összes művei. Költemények. II.* kiad. Szilágyi Ferenc (ed.). Budapest: Akadémiai.
- Csokonai Vitéz Mihály (1992). *Csokonai Vitéz Mihály összes művei. Költemények. III.* kiad. Szilágyi Ferenc (ed.). Budapest: Akadémiai.
- Csokonai Vitéz Mihály (1990). *Csokonai Vitéz Mihály összes művei. Szépprózai művek.* Debrecezen Attila (ed.). Budapest: Akadémiai.

- Csokonai Vitéz Mihály (1999). *Csokonai Vitéz Mihály összes művei. Levelezés.* Debreczeni Attila (ed.). Budapest: Akadémiai.
- Csokonai Vitéz Mihály (2002a). *Csokonai Vitéz Mihály összes művei. Tanulmányok.* Borbély Szilárd - Debreczeni Attila - Orosz Beáta (eds.). Budapest: Akadémiai.
- Csokonai Vitéz Mihály (2002b). *Csokonai Vitéz Mihály összes művei. Feljegyzések.* Borbély Szilárd - Debreczeni Attila - Orosz Beáta - Szép Beáta (eds.). Budapest: Akadémiai.
- Kókay György (ed.) (1979). *A magyar sajtó története I. (1705–1848).* Budapest: Akadémiai.
- Szaunder József (1980). *Az éj és a csillagok.* Budapest: Akadémiai.
- Szilágyi Márton (2008). Csokonai az 1796-os országgyűlésen. *ItK 2008*, pp. 515–532.
- Szuromi Lajos (1964). Költői szándék és időrend a Diétai Magyar Múzsában. *ItK 1964*, pp. 288–297.
- Vargha Balázs (1974). *Csokonai verseinek első kiadásai.* Budapest: Akadémiai. (a faksimile kiadás melléklete)